

Mika Aspinen
Raamattuteologian kouluttaja
Kirkon koulutuskeskus

Raamattu, haastava matkaopas rippikoulussa

Raamattu on monin tavoin haastava kirjasto lähestyttäväksi, monelta osin vieras, vaikeaselkoinen ja ristiriitoja herättävä. Samalla se on lukijaansa aktiivisesti toimintaan ja pohdintaan haastava kirjasto: vastuuseen kutsuva, kehottava, lohduttava, provosoiva. Harva kirja on tuonut maailmaan yhtä paljon toivoa – ja harvan kirjan tulkinnoista on riideltä yhtä paljon.

Rippikoulun eräänlaiseksi tunnuslauseeksi on vähitellen noussut psalmin jae: ”Minä olen ihme, suuri ihme, ja kiitän sinua siitä” (Ps. 139:14). Se on toistunut jo kaikissa edellisen rippikoulusuunnitelman mukaisissa opetusmateriaaleissa, ja rippikoulusuunnitelmalle 2017 hahmottui tästä jakeesta sekä otsikko että joitakin suuntaviivoja. Tuossa ihmettelystä Jumala ja ihminen ovat dialogissa, ihminen etsii aavistellen tietään Jumalan luomassa maailmassa, joka on kaikkineen yksi suuri ihme.

”**Minä olen ihme**” saattaa – hieman äänenpainoista riippuen – kuulostaa suomeksi itsekeskeisyydeltä, mutta psalmin heprealaisesta tekstistä huokuu toisenlainen sävy. ”Minä” ei sijoitu painokkaasti alkuun, vaan keskelle ylistyksen ja ihmettelyn vyyhtiä, verbin päätteeksi, kuin muistuttamaan, että tämä kaikki suuri ihmeellisyys koskee minuakin. Pelonsekaisetkin tunnelmat välähtävät psalminlaulajan mielessä, koska Jumalan työt näyttävät suurilta ja pelottavilta. Ihmettelyä siis riittää, hieman tyyliin ”mitä ihmettä” tai ”ihme juttu”.

Mielikuvia ”raamatullisuudesta”

Raamattua, tuota ”ihme juttua”, voidaan lähestyä kovin moni eri tavoin. Yhdelle se kuuluu elämän perustaan, toinen arvostaa sitä kulttuurihistoriallisena aarteena, kolmannelle se assosioituu taikauskoon tai uskonnon varjolla tapahtuviin vääryyksiin. Myös henkilöhistoria vaikuttaa: yhtä on lyöty Raamatulla päähän, toinen on tuskin koskaan edes sivunnut koko eeposta.

Raamattuun liittyvät mielikuvat saattavat myös elää omaa elämäänsä. Yhdellä on omat vahvat assosiaationsa, toisella lyö täysin tyhjää, ja kolmas luulee tietävänsä, miten kirkko Raamattua tulkitsee. Usein kyse on ennakkoluuloista: kirkko kuvitellaan paikaksi, jossa Raamattua selitetään äärikirjaimellisesti ja sen varjolla keskitytään lähinnä vastustamaan milloin mitään. Rippikouluun liittyvät etukäteispelot saattavat kiteytyä ahdistukseen, että ”siellä kuitenkin luetaan koko ajan vain Raamattua”.

Onko ainoa ratkaisu tähän moninaisuuteen eräänlainen kukkaketo: annetaan kaikkien kukkien kukkia? Vai onko kirkon tehtävänä yleensä – ja rippikoulun aivan omalla erityisellä tavallaan –

avata jotakin tietynlaista raamattukäsitystä? Missä määrin Raamattu ylipäänsä on rippikoulussa opetettava ”asia”, missä määrin taas pikemminkin ”väline”, jonka avulla lähestytään itse asiaa? Vai onko tällaisen erottelun yrittäminen tarpeetonta?

Jokaisen yksilön suhde Raamattuun – tai laajemmin uskonkysymyksiin – on hänelle sillä hetkellä tosi, oli se sitten kuinka valju ja hahmottomaton tahansa, mutta kenelläkään ei ole sellaista suhdetta, etteikö sitä olisi varaa syventää ja laajentaa oppimalla lisää, yhdessä toisten kanssa. Rippikoulu on erityisen tasapainoilun paikka sen suhteen, missä määrin tiedolliset, toiminnalliset ja kokemukselliset ulottuvuudet mahtuvat mukaan ja voivat tukea toinen toisiaan.

Raamatun äärellä kannattaa pyrkiä vuoroaskelin sekä suhteeseen että suhteellisuudentajuun – ei toista ilman toista. Jos nuorelle syntyy edes pieni myönteinen muistijälki jonkin Raamatun tekstin äärellä, suhde on jo syntynyt. Ja jos hän oivaltaa, ettei Raamattu ole kirkolle taivaasta pudonnut taikakirja, suhteellisuudentajussa on päästy jo melko pitkälle. Kumpikin yksinään johtaa yksipuolisuuksiin: Mitä enemmän painotetaan Raamatun tärkeyttä ja yritetään luoda siihen mahdollisimman läheinen suhde, sitä enemmän Raamattu on vaarassa nousta ”ihmekirjana” sellaiselle jalustalle, josta se myöhemmin romahtaa elämänkokemuksen karttuessa. Toisaalta taas suhteellisuudentajuinen mutta etäisen viileä tarkastelutapa voi saada Raamatun näyttäytymään enemmänkin ”jonakin ihme kirjana”, omituisena muinaisjäänteinä, jolla ei ole mitään tekemistä elävän elämän kanssa.

Miten siis elämä ja Raamattu suhtautuvat toisiinsa? Eräiden vapautuksen teologian pioneerien mukaan niiden suhdetta voisi verrata taidenäyttelyyn ja sen esitevihkoseen. Elämä on huikea taidenäyttely, josta voi nauttia sellaisenaan, ilman taustatietoja, mutta kokemusta syventää huimasti, jos mukana on jotakin suurempaa orientoitumisen apua kuin vain minä itse ja omat mietteeni. Ja toisinpäin: pelkkää esitettäkin voi tutkia, mutta ilman liittymäkohtaa itse näyttelyyn se on parhaimmillaankin hieman kuivakas ja pahimmillaan mieltä vailla.

Matkaopas

Rippikoulusuunnitelma 2017 puhuu Raamatusta ”matkaoppaana kristittyjen elämään”. Matkaopas-metafora pyrkii säilyttämään jotakin siitä liikkeestä, mitä Raamattuun on aina sisältynyt. Raamattu ei ole oppien kokoelma eikä valmis keittokirja resepteineen. Sen eri-ikäiset ja keskenään kovin erilaiset tekstit kutsuvat kulkemaan omia polkuja vaihtelevassa maastossa. Ja kulkiessaan huomaa, että jotkut polut näyttävät selkeämmin valaistuilta, toiset taas vaikeakulkuisemmilta tai kovin haarautuvilta. Kaikkia niitä ovat miljoonat vaeltajat kulkeneet jo ennen meitä, mutta yksittäiselle lukijalle, nuorelle tai vähän vanhemmallekin, oma polku on uusi ja tuore. Rippikoulu kutsuu matkakumppanuuteen. Mutta millaisia askelmerkkejä uudelle vaeltajalle voisi antaa?

Vanha kunnan pelastushistoria

Viimeistään siitä lähtien, kun piispat julkaisivat yhteisenä lausuntonaan Uuden testamentin eksegetiikan professorin Aimo T. Nikolaisen laatimat ”Kaksitoista teesiä Raamatusta” (1972),

kirkkomme eräänlaiseksi ”puoliviralliseksi” kokonaishahmotelmaksi on muodostunut väljästi ymmärretty pelastushistoriallinen raamatuntulkinta. Hahmotelmalla on pitkät juurensa osittain jo Vanhan testamentin historiankirjoituksesta, vanhan kirkon ajoilta ja erityisesti reformaatiosta ja valistuksesta alkaen.

Pelastushistoriallinen tarkastelutapa tähtää suurien kokonaisuuksien hahmottamiseen, eräänlaisen ”Raamatun punaisen langan” löytämiseen. Raamattu hahmottuu ”suureksi kertomukseksi”, joka alkaa maailman luomisesta ja kulkee Israelin/Juudan kansan eri vaiheiden myötä kohti Jeesuksen aikaa ja edelleen kohti varhaisten Jeesuksen seuraajien aikaa, huipentuakseen lopulta Ilmestyskirjan näkyyn uudesta taivaasta ja uudesta maasta. Yksittäisillä Raamatun kirjoittajilla ituja tähän suuntaan löytyy erityisesti Luukkaan kaksoisteoksesta, jossa maailmanhistorian kaari hahmottuu kolmeen osaan: ”lain ja profeettojen aikaan” (Luuk. 16:16), Jeesuksen aikaan ”ajan keskuksena” sekä Apostolien teoissa kuvattuun ”kirkon aikaan”.

Malli on pedagogisesti selkeä ja narratiivisesti kiehtova. Erilaiset yksityiskohdat asettuvat osaksi isompaa jatkumoa, ja pelastushistoriallisen aikajanan avulla voi yrittää tiivistää Raamatun sisältöä hyvinkin kompaktiin muotoon. Hyville tiivistelmille ja kokonaishahmotelmille on paikkansa kaiken pirstaleisuuden keskellä.

Malli on myös vanhastaan toiminut sillanrakentajana erilaisten teologisten painotusten välillä. Siinä missä fundamentalismiin päin enemmän tai vähemmän kallellaan oleva tulkitsija korostaa Raamatun kaikinpuolista luotettavuutta, kun taas hänen kriittinen keskustelukumppaninsa kiinnittää huomiota Raamatun lukuisiin ristiriitaisuuksiin ja vanhentuneeseen maailmankuvaan, pelastushistoriallinen diplomaatti sukkuloi tässä välissä. Fundamentalistia hän rauhoittelee huomauttamalla, että myös pelastushistoriallinen tulkinta pohjautuu tietyille kivijaloille, joiden varassa kaikki lepää – esimerkkeinä hän saattaa mainita Jeesuksen jumalallisuuden tai hänen ylösnousemuksensa historiallisuuden. Samalla hän yrittää hienovaraisesti vihjata, ettei kaikki Raamatussa ole yhtä keskeistä, vaan sivuasioissa tuntuu astian makua eikä kysymystä Raamattuun sisältyvistä virheistä tarvitse väistellä. Jänis ei ole märehittäjä, vaikka Toora niin sanookin, eikä evankeliumien keskinäisiä eroja tarvitse harmonisoida.

Erityisesti erottelu keskeisen ja vähemmän keskeisen aineiston välillä on tunnusomaista pelastushistoriallisille kokonaishahmotuksille. Tässä yhteydessä viitataan mieluusti Lutherin kriteeriin, jonka mukaan Raamatussa on keskeistä se, mikä ”ajaa Kristusta” eli pitää esillä pelastuksen sanomaa. Kaikista vähemmän keskeisistä asioista voidaan rauhassa olla eri mieltä – sillä niin ovat välillä Raamatun kirjoittajatkin keskenään. Piispojen kahdentoista teesin hengessä ”Suuri ihme” soveltaa Raamattuun hieman vastaavanlaista kaksiluonto-oppia kuin kristologiaan: niin kuin Kristuksessa, niin myös Raamatussa on jumalallinen ja inhimillinen puoli, eikä niitä voi tislata toisistaan erilleen. Inhimillistä puolta tulee tutkia kaikin käytettävissä olevin kriittisin keinoin, jumalallinen puoli taas on jo lähtökohtaisesti tieteellisen tutkimuksen ulkopuolella.

Tällaisessa hahmottelussa on omat ongelmansa, mutta joissakin tilanteissa se on auttanut luomaan työrauhaa ja erilaisuutta kunnioittavaa keskusteluympäristöä.

Kaikista hyvistä puolista huolimatta pelastushistoriallinen tulkintakehys ei ole mikään taika-avain, eikä sitä kannata valaa betoniin, ettei matkaoppaan liike pysähtyisi. Liian siistiksi kaavioksi kiteytyessään mallista saattaa tulla hieman väkiväinen ideologia tai taika-avain, tai liian monimutkaisen tuntuinen kaavio, jota tarvitsee ensin rakentaa eräänlaiseksi kehikoksi ennen kuin päästään itse teksteihin. Aikajana-ajattelu voi toimia heuristisena ajattelun apuna yleisellä tasolla, eräänlaisena vapaalla kädellä vedettynä isona siveltimenvetona, mutta liian läheltä katsottaessa kuva alkaa pikselöityä: Kuka loppujen lopuksi määrittelee, mikä on keskeistä ja mikä vähemmän keskeistä – onko vaikkapa Jeesuksen neitseellinen syntymä yhtä keskeistä kuin hänen ylösnousemuksensa? Syntyykö vaikutelma, että iso aikajana nousee Raamatusta aivan kuin itsestään, kun se todellisuudessa edellyttää melkoista aineiston valikointia ja (uudelleen)tulkintaa – siis vallankäyttöä, josta ei useinkaan olla tietoisia? Tai tuleeko rivien välissä annettua ymmärtää, että kyseessä olisi koko maailmanhistorian selitys – kun kyse kauempaa katsottaessa on oman aikansa melko pienien kulttuuripiirien itseymmärryksen tarkastelusta, jossa ”Jumalan suuret teot historiassa” eivät ulkopuolelta käsin tarkasteluna erotu minään globaalina ilotulituksena eivätkä edes omassa ympäristössään niin suurina mullistuksina kuin tekstit antavat ymmärtää? Kuinka paljon yksityiskohtien historiallisuutta on lupa asettaa kyseenalaiseksi ilman että koko aikajana romahtaa? Erilaiset teoriat Israelin kansan vaiheiden historiallisuudesta eivät ehkä ole vaa’ankieliasemassa, mutta miten suhtautua vaikkapa Uuden testamentin erilaisiin Jeesus-kuviin tai vahvasti läsnä oleviin eskatologisiin painotuksiin, jotka ovat kiinteä osa tekstien syntyajan maailmankuvaa?

Eksistentiaalisesti eteenpäin

Toinen iso juonne erilaisissa raamatuntulkintoissa ovat eksistentiaaliset syväulottuvuudet. Eksistenssi, olemassaolo, sekä siihen liittyvät isot kysymykset luovat ainakin hennon yhdistävän langan eri aikakausina ja eri kulttuureissa eläneiden ihmisten välille. Ulkoiset ympäristöt muuttuvat, teknis-tieteellistä vallankumousta tuskin voi liioitella – mutta ihmisyyteen perimmältään liittyvät kysymykset säilyvät hämmästyttävän samanlaisina ajasta aikaan: Mikä on ihminen (vrt. Ps. 8 ja 139)? Mihin tai keihin voin liittyä, kun minun ei ole hyvä jäädä yksin (vrt. 1. Moos. 2)? Miksi maailma on täynnä kärsimystä (vrt. Job)? Onko kaikella jokin syvempi tarkoitus, vai onko kaikki lopulta turhuutta (vrt. Saarn. 1)? Mitä muuta lopulta jää jäljelle kuin välittäminen (vrt. rakkauden käsky, Luuk. 10:27, ja kultainen sääntö, Matt. 7:12)?

On siis helppoa perustella, kuinka ajankohtainen Raamattu on yhä edelleen – ainakin soveltuvin osin. Jos yksikin pieni muisti- tai tunnejälki tästä jää mieleen, raamattuopetus lienee täyttänyt jo suurelta osin tavoitteensa.

Yhtä helppoa on myös löytää kokonainen sarja luoteja sen väitteen alas ampumiseksi, että Raamattu on yhä edelleen ajankohtainen. Rinta rinnan ajattoman ihmisyyden pohdinnan kanssa vastaan tulee heijastumia totaalisen toisenlaisista syntyajoista. Koko Kolmas Mooseksen kirja on monessakin mielessä täyttä hepreaa – ja sieltä harvoin nostetaankaan esiin muuta kuin lähimmäisenrakkauden käskyn sisältävä jakeenpuolikas (3. Moos. 19:18b), ellei sitten tiettyjä ajoittain epähistoriallisesti suoraan nykypäivään siirrettyjä poimintoja seksuaalisuutta koskeviin pohdintoihin ja kiistoihin. Naisen asema näyttäytyy monissa teksteissä nykypäivän silmin suorastaan järkyttävältä, vaikka toisenlaisiakin painotuksia löytyy. Monet Vanhan testamentin kertomukset sisältävät sadunomaisia piirteitä, eivätkä Jeesuksenkaan kaikki lausumat evankeliumeissa sovellu suoraan huoneentauluiksi. Luomiskertomus saattaa kuulostaa suoraan kreationismilta, ja pahojen henkien säännölliset esiintymiset evankeliumeissa hätkähdyttävät.

Luonnollisesti fiksu ja kriittinen nuori saattaa hyvästä syystä kysyä, miksi kaiken yleisinhimillisen pohdintaan tarvitaan juuri Raamattua: eikö pelkkä ihmisyyden aistiminen ja toisen kohtaaminen riitä ilman erityisiä pyhiä manuaalejakin?

Kysymys on huomionarvoinen ja pakottaa jatkuvaan itsekriittiseen pohdintaan. Mikä on lopulta Raamatun esillä pitämisen päämäärä: lisääntyvä raamatuntutemus, oikean kristillisen opin opettaminen, suurempi Pyhän Kirjan kunnioitus, edes hieman positiivisempi asenne muinaisiin teksteihin, yhteisöllisyyden tukeminen, tai kenties elämän jälkien ja viime kädessä oman itsen löytyminen molempien testamenttien lehdiltä?

Suuri ihme -rippikoulusuunnitelma korostaa Raamatun esilläpitämisen säännöllisyyttä, jolloin Raamatun tekstit teemat muuttuvat hyvällä tavalla arkisiksi: ne eivät enää ole jollakin erityisellä korkealla jalustalla, vaan ne kertovat itse ihmisyydestä, eivät mustavalkoisesti tai putkihurskaasti vaan hyvinkin rosoisesti ja elämänläheisesti. Ihmisyyden valot ja varjot nousevat esille, on lupa etsiä, epäillä, tulla lähelle ja mennä kauemmas, kiinnostua enemmän tai vähemmän, kulkea omia polkujaan tai liittyä osaksi isompaa ketjua – kaikesta on esimerkkejä jo Raamatussa itsessään. Sieltä ei löydy suoria vastauksia jokaiseen eettiseen ongelmaan eikä kaikkea voi siirtää suoraan nykypäivään, mutta sieltä löytyy ikiaikaisia helmiä omakohtaisen pohdinnan tueksi.

Yhdessä ja yksilönä

Pelastushistoriallinen tarkastelutapa voi parhaimmillaan tuoda aikaperspektiiviä ja yhteisöllisyyttä, tuntumaa siitä, että paikallisseurakunta X ja sen tietty rippikouluryhmä on juuri sellaisenaan osa vaeltavaa Jumalan kansaa, sitä, jota Jeesus kutsuu ystävikseen (Joh. 15). Ehkä on tarpeetonta jumittaa siihen, missä määrin millainenkin muinaisen historian kuvaus vastaa todellisuutta – kysymys on joka tapauksessa konstruktioista. Raamatussa emme katsele eri aikakausien valokuvia vaan eri tyyliisuuntien maalauksia – ja vaikka ne olisivat valokuvia, nekin olisivat konstruktioita. Mutta juuri niitä mieleemme tarvitsee: konstruktioita, ajatusrakennelmia, joiden avulla voi yrittää

saada otetta todellisuudesta, ja siksi on hyvä tuntea kuuluvansa johonkin suurempaan. Elämmekö suurten kertomusten kuolemisen vai pikemminkin niiden uuden ylösnousemisen aikaa?

Hälytyskellojen on ehkä hyvä alkaa soida siinä vaiheessa, jos pelastushistoriallinen ryhmäidentiteetti johtaa jyrkkiin kahtiajakoihin, millaisiin tahansa: uskoviin ja ei-uskoviin, meidän kirkkomme jäseniin ja muihin, kantasuomalaisiin ja maahanmuuttajiin, enemmistöihin ja vähemmistöihin. Tosin idealisti minussa usko, että nuoret ovat pääsääntöisesti fiksumpia ja avarakatseisempia kuin me vanhemmat, ellemme me onnistu pilaamaan heidän raikkauttaan kangistamalla elämää liian aikaisin kaavoihin.

Eksistentiaalinen tulokulma tuo rinnalle ripauksen yksilöllisyyttä – niin iloisine kuin myös vaikeine puolineen. Eksistentiaalisesti katsottuna Raamattu on valtaisa voimavara, jonka jostakin kulmasta kuka tahansa yksilö voi löytää kaikupohjaa omille elämänkysymyksilleen, ehkä juuri siksi, että syvimmin henkilökohtaiset kysymykset ovat lopulta yllättävän universaaleja. ”Kelpaanko minä?” ei kysy ainoastaan nykyuori vaan myös Saul, Daavid, Salomo, Hanna, Joonas, Maria, Pietari, Paavali ja kukaties myös Ilmestyskirjan näkijä Johannes kohdeyleisöineen. ”Tulevaisuus on niin epävarmaa”, huokaa nuoren ja vähän vanhemmankin kanssa myös Abraham ja Saara, Ruut, Jeremia ja Job. ”Kuunteleeko minua kukaan, kiinnostuuko kukaan minusta?” kyselee epätoivoinen mutta samalla ihmeteltävän sisukas kanaanilainen nainen (Matt. 15:21–28). Raamatun kertomuksissa näkyvät sisäiset kamppailut ja kasvutarinat voivat antaa voimaa kipuilevalle yksilölle: En olekaan aivan yksin. Pimeydenkin keskellä on toivoa.

Myytit ja narratiivisuus

Koska Raamatun muinainen maailmankuva voi muodostua kompastuskiveksi, sen taustoja on tarpeen avata edes vilaukselta. Luomiskertomusten taustalla olevan maailmankäsityksen vierautta ei kannata peitellä vaan pikemminkin asettaa se näyttämölle. Mutta mihin suuntaan kannattaa edetä: Onko tekstejä tarpeen yrittää demytologisoida, riisua myyteistä, jotta itse sanoma löytyisi kuoren alta? Vai onko vaarana, että sitten menee lapsi pesuveden mukana? Vai olisiko avain päinvastoin remytologisointi, uudelleen sukeltaminen myytteihin, kokonaisvaltaisesti ja täysipainoisesti? Raamatun myyttikuvastosta pystyy rakentamaan toinen toistaan vaikuttavampia maailmoja, joihin voi heittäytyä syvälle, kertoen tai vaikkapa rooli- tai tietokonepelinä. Toiminnallisten ja kokemuksellisten menetelmien kannalta tietty uudelleen mytologisointi voisi toimia innostavana lähtökohtana. Jos se sen sijaan kirjataan teologiseksi perustaksi, ollaan kaksiteräisen miekan äärellä. ”Paluu myytteihin” kuulostaa kylläkin kiehtovalta, mutta samalla siinä tuntuu taaksepäin katsomisen tuoksu, ikään kuin haluttaisiin palata valistuksen tuolle puolen, menneisyyden kulta-aikaan, jota ei koskaan ole ollut muualla kuin mielikuvissa.

Kerronnallisuus operoi kuitenkin myyttien kielellä, joten kerronnan tasolla ”paluu myytteihin” voi avata kulkukelpoisen väylän. Kun kertomus on myytti, se ei ole ”vähemmän totta” vaan jos

mahdollista ”enemmän totta”. Se ei jää historiaan vaan toteutuu yhä uudelleen siellä missä ihminen elää, tuntee ja kohtaa toisen.

”Kaipaam opetusta, tarinoita ja läsnäoloa”, kirjoitti lehden yleisönosastolle alkusyksystä 2017 muuan lukiolainen, joka sanoi olevansa lopen kyllästynyt digiopiskeluun. Samalla hän tulee sanoittaneeksi jotakin hyvin syvää, joka puhuttelee monella eri tasolla. Erityisesti rippikouluun nuo kolme ulottuvuutta sopivat kuin nenä päähän. Sopivina annoksina opetusta, tarinoita ja läsnäoloa – ja kaikkia näitä toinen toisiinsa kietoutuneina: olisiko siinä ainekset myös raamattuopetuksen perusreseptiin? Yhden rippikoulun aikana ei ehditä paljon, mutta jos näitä kolmea ulottuvuutta on edes rahtusen verran mukana, raamattuvälähdysten voi toivoa palvelevan tarkoitustaan. Niin pysyvät nämä kolme – mutta ehkä suurin niistä on läsnäolo.

Selittäen vai selittämättä?

Ajaudun uudelleen pohtimaan suhdetta ja suhteellisuudentajua: miten löytää oikea tasapaino niiden välillä? Milloin selittää, milloin ei? Tai toisesta näkökulmasta: missä määrin ajattelen Raamatun olevan ”riittävän selvä”, niin että se ”selittää itse itseään”, missä määrin taas koen tarpeelliseksi avata edes hieman taustoja, jottei kaikki jäisi aivan käsittämättömäksi?

Ei Raamattu ole ”riittävän selvä”, huokaili jo etiopialainen hoviherra yrittäessään lukea yksin (Ap. t. 8:31), ja Uuden testamentin nuorin kirjoittaja esittää 150-luvun paikkeilla omaa arviotaan siinä vaiheessa jo sadan vuoden takaiseen historiaan kuuluvan Paavalin kommunikaatiotaidoista ja lukijoiden vastaanottokyvystä (2. Piet. 3:16). Raamattu ei ole yhtä kuin kristinusko pähkinänkuoressa, eikä sieltä helposti löydä katekismuksenomaisia tiivistelmiä. Selitystä tarvitaan, tai ainakin avointa tilaa, jossa voi pohtia mieltä askarruttavia kysymyksiä ilman että niihin löytyisi suoraan jokin oikea vastaus. Hoviherra tarvitsee Filippoksensa, Emmauksen tien kulkijat Kristuksensa – ja Jeesus itse tarvitsee kanaanilaisen naisen, joka avaa hänen silmänsä laajentamaan ilosanomaa muillekin kuin omaan kansaan kuuluville. Rippikoululainen tarvitsee isosensa ja opettajansa – mutta rippikoulun opettajana tarvitsen sekä rippikoululaiseni että isoseni, en työni ”kohteeksi” vaan opettamaan minulle jotakin uutta elämästä.

Samalla kuitenkin Raamattu on sittenkin jollakin tavalla ”riittävän selvä”. Se on vähän kuin hyvä ystävä: ei sitä voi koskaan kunnolla ymmärtää, ja siinä on välillä rasittaviakin piirteitä, mutta silti tekee mieli viettää välillä aikaa sen kanssa. Kenenkään lapsen, nuoren tai vanhemmankaan ei tarvitse oppia tuntemaan ”narratiivisuuden” tai ”eksistentiaalisuuden” kaltaisia käsitekuivakkuuksia kyetäkseen eläytymään mukaansatempaaviin kertomuksiin, Jeesuksen toimintaan, opetuksiin, kuolemaan ja ylösnousemukseen, rakkauden käskyyn tai vaikkapa psalmeihin 23 ja 139. Mutta monessa tapauksessa pelkkä tekstin tutkistelu yksinään ei riitä, tarvitaan yhteisöä, rinnallakulkijaa. Jos sellainen osuu vierelle oikeaan aikaan, toteutuu ainakin jonkinasteinen suuri ihme.

Aina selitys ei ole sanallista, eikä sen tarvitse jäädä vain pään tasolle. Aika on selittää, aika on olla selittämättä ja vain kokea, osallistua, tuntea, aistia.

Kirjallisuutta:

Taustaa koko Raamattuun (Vanhaan ja Uuteen testamenttiin)

HAKOLA, RAIMO & PAKKALA, JUHA

2008 *Kristinuskon ja juutalaisuuden juuret: Arkeologian näkökulmia.* Helsinki: Kirjapaja. [224 s.]

HAUTALA, JUKKA

2014 *Ilmoitusasiaa: Miten Raamattuun pitäisi suhtautua.* Lapua: Herättäjä-Yhdistys & Helsinki: Kirjapaja. [164 s.]

KUULA, KARI

2012 *Kotona kristinuskossa.* Helsinki: Kirjapaja. [310 s.]

KUULA, KARI & NISSINEN, MARTTI & RIEKKINEN, WILLE

2003, 2008² *Johdatus Raamattuun.* Theologia biblica. Helsinki: Kirjapaja. [1.p. 281 s, 2.p. 341 s.]

LATVUS, KARI & HÄKKINEN, SAKARI & VON WEISSENBERG, HANNE

2010 *Köyhien Raamattu.* Helsinki: Kirjapaja. [343 s.]

LEHTIPUU, OUTI

2011 *Raamatun äidit: Sivustakatsojista päähenkilöiksi.* Helsinki: Kirjapaja. [176 s.]

LUOMANEN, PETRI & HUTTUNEN, NIKO & VIRTANEN, KALEVI (toim.)

2017 *Sisäänkäyntejä Raamattuun: Tulkitsijan kirja.* Helsinki: Kirjapaja. [291 s.]

MERENLAHTI, PETRI

2007 *Ihmisen näköinen Jumala.* Helsinki: Otava. [174 s.]

PALVA, HEIKKI

1995², 2006³ *Raamatun tietosanasto.* 2.p. Porvoo: WSOY [1090 s.], 3.p. [Korkeakoski]: Data Universum [408 s.]

PESONEN, ANNI & VALKAMA, KIRSI

2010 *Arkielämä Raamatun aikaan: Juudan kylistä roomalaisiin kaupunkeihin.* Helsinki: Kirjapaja. [285 s.]

RIEKKINEN, WILLE

1996 *Raamatun monet kasvot.* Jyväskylä: Kristillinen opintokeskus. [200 s.]

VIKSTRÖM, BJÖRN

2014 *Sana tulee näkyväksi: Kristuksen seuraaminen matkalla olevassa kirkossa.* Suom. Anja Ghiselli. Helsinki: Kirjapaja. [192 s.]

Englanninkielistä aineistoa

BARTON, JOHN & MUDDIMAN, JOHN (ed.)

2001 *The Oxford Bible Commentary*. Oxford: Oxford University Press. [1386 s.]

BRONDOS, DAVID A.

2005 *The Spirit and the Letter: Discerning God's Will in a Complex World*. Minneapolis, MN: Augsburg Fortress. [77 s.]

COOGAN, MICHAEL

2008 *The Old Testament: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. [140 s.]

JOHNSON, LUKE TIMOTHY

2010 *The New Testament: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. [146 s.]

KEEFER, KYLE

2008 *The New Testament as Literature: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. [121 s.]

RICHES, JOHN

2000 *The Bible: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. [160 s.]

SANDERS, E. P.

1991, 2009 *Paul: A Brief Insight*. London: Sterling. / *Paul: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press. [165 s.]

Vanhan testamentin taustaa

ANTTURI, ARTO

2007 *Syvistä vesistä valoon: Rukousmietiskelyjä psalmitekstien äärellä*. [Helsinki:] Katharos. [144 s.]

KIILUNEN, JARMO & HUHTALA, AARRE (toim.)

2008 *Urhea Judit, viisas Sirak: Johdatus Vanhan testamentin apokryfikirjoihin*. Helsinki: Kirjapaja. [334 s.]

MARTTILA, MARKO

2011 *Ihminen Jumalan edessä: Näkökulmia psalmien ja apokryfikirjojen teologiaan*. Helsinki: Kirjapaja. [192 s.]

VEIJOLA, TIMO

1982 *Ihmisenä Jumalan maailmassa: Vanhan testamentin näkökulmia ihmisestä, politiikasta ja teologiasta*. STKSJ 131. Helsinki. [151 s.]

1990 *Vanhan testamentin tutkimus ja teologia*. STKSJ 167. Helsinki. [203 s.]

1990 *Ihminen missä olet? Vanha testamentti tänään*. Helsinki: Suomen Pipliaseura. [124 s.]

2000 *10 vapauttavaa sanaa: kymmenen käskyä lyhyesti*. Helsinki: Piplia. [103 s.]

2009 *Raamattu spiritualiteetin lähteenä: Kokoelma Timo Veijolan artikkeleita*. Toim. Minna Salmi & Marko Marttila & Tuomo Mannermaa & Pauli Niemelä. SESJ 98. Helsinki: Gummerus. [456 s.]

Vanhan testamentin kommentaareja

NIEMELÄ, PAULI M. K.

- 2007 *Maitoa ja hunajaa: Evankeliumikirjan Vanhan testamentin lukukappaleiden kommentaari (1. vuosikerta)*. Helsinki: Kirjapaja.
- 2013 *Siunauksen sade: Evankeliumikirjan Vanhan testamentin lukukappaleiden kommentaari (2. vuosikerta)*. Helsinki: Kirjapaja.
- 2011 *Mannaa taivaasta: Evankeliumikirjan Vanhan testamentin lukukappaleiden kommentaari (3. vuosikerta)*. Helsinki: Kirjapaja.

Uuden testamentin taustaa

AEJMELAEUS, LARS

- 2000, 2007² *Kristinuskon synty*. Theologia biblica. Helsinki: Kirjapaja. [1.p. 419 s., 2.p. 474 s.]

BAILEY, KENNETH E.

- 2008 *Jeesus Lähi-idän asukkaana silmin*. Kauniainen: Perussanoma. [464 s.]

HARJULA, RAIMO

- 2011 *Jeesus: mies myyttien takana*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. [192 s.]

KUULA, KARI

- 2001 *Paavali, kristinuskon ensimmäinen teologi*. Helsinki: Edita. [443 s.]
- 2002 *Nainen uudessa uskossa: Uuden testamentin naisnäkemyksiä*. Theologia biblica. Helsinki: Kirjapaja. [334 s.]
- 2004 *Hyvät, paha ja synti: Johdatus Raamatun etiikkaan*. Theologia biblica. Helsinki: Kirjapaja. [230 s.]

LOHSE, EDUARD

- 1983 *Uuden testamentin sanoma*. Helsinki: Kirjapaja. [257 s.]
- 1986 *Uuden testamentin synty*. Helsinki: Gaudeamus. [197 s.]

MUSTAKALLIO, ANTTI

- 2007 *Paavali*. Kristinuskon vaikuttajat. Helsinki: WSOY. [142 s.]

MYLLYKOSKI, MATTI & JÄRVINEN, ARTO (toim.)

- 1997 *Varhaiskristilliset evankeliumit*. Helsinki: Yliopistopaino. [366 s.]
(<http://www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/Kirjasto/skannatut/varhaiskristilliset.pdf>)

RIEKKINEN, WILLE

- 1995 *Pieni kirja Jeesuksesta*. Helsinki: Kirjapaja. [149 s.]

RÄISÄNEN, HEIKKI

- 2011 *Mitä varhaiset kristityt uskoivat*. Helsinki: WSOY. [377 s.]

THURÉN, LAURI

- 2009 *Raamatun käyttöohje*. Helsinki: Karas-Sana. [176 s.]
2013 *Raamatun käyttöohje 2*. Helsinki: Karas-Sana. [176 s.]
2015 *Kameli neulansilmästä: Jeesuksen vertaukset puhtaalta pöydältä*. Helsinki: Kirjapaja. [251 s.]
2017 *Raamatun käyttöohje 3: Suuresta Jumalasta ja pienistä ihmisistä*. Helsinki: Karas-Sana. [208 s.]

URO, RISTO & LEHTIPUU, OUTI (toim.)

- 1997 *Nasaretilaisen historia*. Helsinki: Kirjapaja. [262 s.]

Evankeliumien kommentaareja

HAKOLA, RAIMO & LEHTIPUU, OUTI

- 2012 *Alussa oli sana. Kirkkokäsikirjan evankeliumitekstien kommentaari. 1. vuosikerta*. Helsinki: Kirjapaja.

LEHTIPUU, OUTI & ASPINEN, MIKA & HAKOLA, RAIMO & HEIMOLA, MINNA & HUTTUNEN, NIKO

- 2016 *Hyvä osa. Kirkkokäsikirjan evankeliumitekstien kommentaari. 2. vuosikerta*. Helsinki: Kirjapaja.

HAKOLA, RAIMO & HUTTUNEN, NIKO & LEHTIPUU, OUTI

- 2014 *Maan suola. Kirkkokäsikirjan evankeliumitekstien kommentaari. 3. vuosikerta*. Helsinki: Kirjapaja.

NIKOLAINEN, AIMO T.

- 1983–1989 *Avaa Uusi testamenttisi 1–12*. Helsinki: Kirjapaja.

SCHWEIZER, EDUARD

- 1989 *Matteuksen evankeliumi*. Uuden testamentin selitys 1. (*Das Evangelium nach Matthäus*; NTD 1; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1981¹⁵; suom. Petri Luomanen.) Helsinki: Kirjapaja.
1989 *Markuksen evankeliumi*. Uuden testamentin selitys 2. (*Das Evangelium nach Markus*; NTD 2; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1967¹, 1983¹⁶; suom. Antti Marjanen.) Helsinki: Kirjapaja.
1992 *Luukkaan evankeliumi*. Uuden testamentin selitys 3. (*Das Evangelium nach Lukas*; NTD 3; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1982¹⁸; suom. Sini Hulmi.) Helsinki: Kirjapaja.

SCHULZ, SIEGFRIED

- 1992 *Johanneksen evankeliumi*. Uuden testamentin selitys 4. (*Das Evangelium nach Johannes*; NTD 4; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1983; suom. Ismo Dunderberg.) Helsinki: Kirjapaja.

Esimerkkejä erilaisista Raamatuista

SUOMEN LASTEN RAAMATTU

- 2009 *Suomen lasten Raamattu*. Teksti Jaakko Heinimäki, kuvat: Christel Rönns. Helsinki: Otava. [296 s.]

RAAMATTU 100 MINUUTISSA

- 2010 *Raamattu 100 minuutissa*. Esipuhe Wille Riekkinen. Helsinki: Suomen Lähetysseura. [161 s.]

THE ACTION BIBLE

2010 *The Action Bible: God's Redemptive Story*. Illustrations by Sergio Cariello, general editor Doug Mauss. Colorado Springs, CO.: David C Cook. [752 s.]

SELKORAAMATTU

2012 *Selkoraamattu*. Teksti Pertti Rajala, kuvitus Salli Parikka Wahlberg. Helsinki: LK-kirjat. [328 s.]

SUPERSANKARIRAAMATTU

2015 *Supersankariraamattu*. (The Lion Comic Book Hero Bible; The Edge Group, 2015). Kuvitus Siku & Jeff Anderson, teksti Richard Thomas & Jeff Anderson & Ed Chatelier. Suom. Susanna Hirvikorpi. Helsinki: Lasten Keskus & Kirjapaja. [192 s.]

Käyttökirjallisuutta raamattuopetukseen ym.

AITLAHTI, KAISA & KERÄNEN-PANTSU, RAILI & MÄKINEN, AULIKKI & REINA, RIIKKA

2017 *Lattiakuvat katsomuskasvatuksessa ja opetuksessa*. Helsinki: Lasten Keskus. [140 s.]

ASPINEN, MIKA & KOVALAINEN, SIRKKU & MÄÄTTÄ, PETRI & PAANANEN, TERHI & TUOMINEN, HANS

2005 *Risteyks: Materiaalia nuorteniltoihin*. Helsinki: LK-kirjat. [360 s.]

GRANSTRÖM, HEIDI & HYVÄRINEN, HEIKKI & KALLINEN, EIJA & LAAKSONEN, SUVI & LEHTONEN-INKINEN, PIRJO & PAALANNE, HELENA & POROPUDAS, SALLA

2017 *Painiva Jumala: Yhdeksän niskalenkkiä Raamatusta*. Helsinki: Kirjapaja & Nuori Kirkko. [84 s.]

HAAHTELA, HEIDI & MYLLYKOSKI, MATTI

2005 *Minä ja Raamattu: Kuusikymmentä toiminnallista polkua pyhään kirjaan*. Helsinki: Kirjapaja.

2006 *Raamatun maailmaa valloittamassa: Kuusikymmentä matkasuunnitelmaa*. Helsinki: Kirjapaja.

2006 *Rohkeasti Raamattuun: Kuusikymmentä visaa ja virikettä*. Helsinki: Kirjapaja.

2011 *Biblis: Raamattua askel kerrallaan*. Helsinki: Kirjapaja.

ITKONEN, MARKO & JOHANSSON, EEVA & NURMI, SUVIELISE & SALMINEN, TEEMU

2014 *Draamattu*. Lasten Keskus ja PTK – poikien ja tyttöjen keskus. Helsinki: Kirjapaja. [95 s.]

JÄRVINEN, HEIKKI K. & LATVUS, KARI & RIEKKINEN, WILLE

1988 *Raamattu tänään. Näkökulmia Raamatun lukemiseen*. Helsinki: Kirjapaja. [126 s.]

MÄKINEN, AULIKKI

2007, 2009 *Lattiakuvat 1–2*. Seurakuntaopiston Lapsityön Instituutti ja Seurakuntien Lapsityön Keskus. Helsinki: Lasten Keskus. [110 s, 145 s.]

2012 *Lattiakuvat 3 – nuorille ja aikuisille*. Helsinki: Lasten Keskus. [97 s.]

MÄKINEN, AULIKKI & JOKELA, EERO

2014 *Salaisuuslaatikko: Toiminnallisia hartauksia kirkkovuoteen*. Lasten Keskus ja PTK – poikien ja tyttöjen keskus. Helsinki: Kirjapaja. [110 s.]

PAANANEN, TERHI

2007 *eKr.–jKr: Polkuja Raamattuun*. Helsinki: Kirjapaja. [152 s.]

PITZELE, PETER A.

2001 *Valkoinen tuli: Johdanto bibliodraaman perusteisiin ja menetelmään*. (Suom. Riitta Virkkunen.) Helsinki: Suomen Piiliseura. [295 s.]

RIEKKINEN, WILLE

1996 *Raamatun monet kasvot*. Jyväskylä: Kristillinen opintokeskus. [200 s.]

SALMI, MINNA & KOIVISTO, JOHANNA & TUOMINEN, MINNA

2008 *Saako olla oliiveja? Nuoria Raamatussa*. Helsinki: LK-kirjat. [79 s.]

Raamattuaineistoa verkossa

evl.fi/raamattu Kirkkoraamattu 1992 ja 1933/1938

digimarkus.fi Suomen Piiliseuran tuottama uusi käännös Markuksen evankeliumista taustatietolinkkeineen (2017)

erikielisiä raamatunkäännöksiä: raamattu.uskonkirjat.net, www.biblegateway.com, unbound.biola.edu

biblehub.com eri kielisiä Raamattuja, alkukielten apuneuvoja, konkordansseja, sanakirjoja

www.bibelwissenschaft.de Saksan raamattuseuran (Deutsche Bibelgesellschaft) sivusto saksaksi ja englanniksi

www.sacred-texts.com/bib mm. Biblia Hebraica, Septuaginta, Vulgata, King James Version; pääsivulla www.sacred-texts.com laaja ja jatkuvasti karttuva valikoima linkkejä myös muiden uskontojen pyhiin kirjoituksiin

www.helsinki.fi/teol/pro/ihminen Ihminen ja yhteisö UT:n maailmassa: perhe, sukupuoliroolit, seksuaalisuus, orjuus, yhteiskunta, arkeologia

www.helsinki.fi/teol/pro/juuret Kristinuskon ja juutalaisuuden juuret: arkeologian näkökulmia

www.helsinki.fi/teol/pro/merenlah/oppimateriaalit Jeesus, juutalaisuus ja ensimmäiset kristityt

Hytönen, Maarit (toim.) 2004: *Raamattu ja kirkon usko tänään*. Synodaalikirja 2004. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 87. Tampere. [253 s.]

[sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/DE09EF47FC642431C2257E2E0012D3F0/\\$FILE/87.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/DE09EF47FC642431C2257E2E0012D3F0/$FILE/87.pdf)

Myllykoski, Matti & Järvinen, Arto (toim.) 1997: *Varhaiskristilliset evankeliumit*. Helsinki: Yliopistopaino. [366 s.]

www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/Kirjasto/skannatut/varhaiskristilliset.pdf

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/AC5B7C3890F48F5AC22577030038D858/\\$FILE/piispojen-teesit-raamatusta-1972.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/AC5B7C3890F48F5AC22577030038D858/$FILE/piispojen-teesit-raamatusta-1972.pdf) Piispojen 12 teesiä Raamatusta (1972)